

La formació d'opinió

En la nostra societat mediàtica no podem parlar d'una "opinió pública", sinó d'opinions diferents que, normalment, representen interessos particulars. Per reforçar la democràcia convé un contrapès al judici dels qui creen l'opinió.

Podem dir que la salut d'una democràcia depèn de l'existència d'una opinió pública. És l'opinió generalitzada de la gent sobre la vigència d'una llei, l'oportunitat d'una decisió política, l'adequació d'una sentència judicial, qui exerceix això que anomenem "control social", una condició necessària del funcionament democràtic. L'opinió pública es manifesta, per exemple, en la proliferació d'objectors de consciència o d'insubmisos contra el servei militar obligatori; en la pressió exercida pels professors universitaris per tal de retardar l'edat de la jubilació; en la protesta popular en saber la sentència del "cas Nécora"; en les reticències que provoca per tot l'estat el pacte entre convergents i socialistes. En les societats liberals i democràtiques les actuacions dels poders públics generen opinions, les quals són el principal mòbil tant de la transformació vers un canvi més radical, com de la conservació de l'*status quo*.

Perquè en diem, però, d'aquestes opinions, "opinió pública"? Què vol dir que és pública? Que la comparteix tothom? Que és el que opina la gent del carrer? Els exemples esmentats, referents tots a la situació política immediata, no mostren tant l'existència d'una opinió pública, com la d'una opinió dels afectats per una determinada llei, decisió o sentència. En les nostres societats atomitzades, individualistes o corporativistes, les opinions generalitzades gairebé no existeixen. I és lògic: no tothom s'interessa, ni pot interessar-se, per tot. Cada sector genera opinió sobre aquelles qüestions en què es troba més directament implicat o tem de veure's perjudicat. Això significa que l'opinió d'aquests és una opinió molt interessada i, per tant, "parcial". Cadascú defensa el seu territori i els seus interessos. Les anomenades "opinions públiques", des d'aquest punt de vista, no són tant

Victòria Camps, nascuda a Barcelona, és doctora en Filosofia per la Universitat de Barcelona (1975), catedràtica d'Ètica a la Universitat Autònoma de Barcelona, i senadora pel PSC des del 6 de juny del 1993.

Ha publicat els llibres següents: *Los teólogos de la muerte de Dios* (1968); *Pragmática del lenguaje y filosofía analítica* (1976); *La imaginación ética* (1983); *Ética, retórica, política* (1988). *Virtudes públicas* (1990). *Paradojas del individualismo* (1993); *Los valores de la educación* (1994). Ha coordinat el llibre col·lectiu, *Historia de la ética* (1988-1992. 3 vv).

opinions generalitzades, com expressió d'interessos particulars o sectorials. Difícilment els sectors afectats per una determinada decisió pública estaran d'acord sobre la seva adequació –adequació als interessos de qui?–. És per això que, finalment, les decisions polítiques no satisfan ningú. La necessitat de pactar i de fer consensuar totes les parts implicades dona un resultat que no és del gust de cap dels interessats.

Hi ha, tanmateix, qüestions qualificades d'interès més general, bé perquè deriven d'uns problemes que, de prop o de lluny, tothom coneix –la droga, el mercat de treball, la crisi econòmica–, bé perquè han acabat essent especialment conflictives –com passa amb l'avortament–. Tampoc l'opinió sorgida al voltant d'aquests temes no és pública, en el sentit de "compartida" o "unànime". La reforma del mercat laboral ha tingut respostes diferents segons la procedència: dels sindicats, dels empresaris, del partit del govern o de l'oposició. El problema del tràfic de drogues genera una opinió normalment adversa al fet mateix del narcotràfic, però divergent en la manera de combatre'l: qui s'inclina per l'enduriment de les penes, i qui aposta per la despenalització total del tràfic de drogues. L'avortament, per la seva banda, provoca la divisió en dos bàndols difícilment conciliables: el de qui veu en l'avortament provocat un assassinat, i el de qui entén que és una opció personal traumàtica per a qualsevol dona que l'hagi d'adoptar, però vàlida en el cas que es donin unes circumstàncies especials.

Però, de la reflexió sobre les opinions produïdes per les qüestions d'interès més general, en deduïm una conclusió similar a l'anterior, quan diem que les decisions públiques produeixen només opinions controvertides entre els afectats per cada decisió. Sigui com sigui, sembla que no podem parlar d'una

“opinió pública”, sinó d'opinions diferents que, normalment, representen interessos parcials. Interessos no necessàriament materials: també poden ser ideològics, però sempre contraposats, de manera que la decisió final mai no acaba de reflectir l'opinió de ningú, sinó que és una barreja de les opinions en conflicte.

Quin paper hi tenen, en aquest procés, els anomenats “líders d'opinió”? És cert que ho són de líders? Què els legitima com a tals? És fiable l'opinió de qui opina de tot, sigui afectat o no per la qüestió sobre la qual tan fàcilment opina? Sembla que el que pretenen els líders d'opinió és transcendir un estat d'opinió que no és res més sinó l'amalgama híbrida d'unes quantes opinions parcials, per tal de donar un punt de vista més “imparcial”, o més raonable i assenyat. Els editorials dels diaris, els articles d'opinió, les entrevistes, els debats públics, les tertúlies radiofòniques, els col·loquis i conferències volen ser l'expressió d'uns punts de vista autoritzats. És a dir, uns punts de vista no sols identificables amb el pensament o el judici d'un individu o d'un grup, sinó capaços de “crear opinió”, que vol dir contagiar-ne els altres. Si això és cert, haurem de concloure que l'opinió pública és, d'entrada, la menys pública de totes: l'opinió d'aquell qui té, o d'aquells qui tenen, l'especial habilitat de capgirar el pensament dels altres i dirigir el sentit de l'opinió.

Ja ho deia Ortega quan distingia entre dos tipus d'opinió: l'opinió pública establerta i l'opinió particular. Aquella, de fet més compartida, és conservadora, defensa el que hi ha; per això és consolidada i establerta. L'opinió particular, en canvi, mantinguda per una persona o una minoria, és més enèrgica, més vehement, perquè el que pretén és imposar-se i canviar el que hi ha establert. Segons aquesta distinció, l'opinió particular funcionaria com una mena de revulsiu de l'opinió més general i tractaria de transformar-la. Seria l'esforç tant per desvetllar i qüestionar l'estat d'opinió establert, com per posar ordre i establir doctrina en punts de vista irreconciliables.

És aquesta segona opinió, la particular, que vol fer-se pública, la que convé a les democràcies. Convenen opinions

que manifestin el “sentit comú” i no aquest o aquell sentiment interessadament particular. Tot seguit, però, ens hem de preguntar: són possibles aquestes opinions? És possible l'opinió desinteressada? Qui pot deslliurar-se de sentiments parcials i parlar tan sols des d'un asèptic sentit comú? Segurament que ningú no té aquest privilegi. I hem de donar la raó als sofistes: no són els qui tenen la veritat els qui s'imposen, sinó aquells qui se saben imposar. Puix que tot el que realment ens afecta és opinable, són els qui tenen més possibilitats de manifestar-se perquè dominen l'art de la retòrica —el món de la imatge, diríem avui—, o perquè són els amos dels mitjans de comunicació, els qui de fet generen opinions i les dirigeixen.

Victòria Camps

